

**IN GEMEENSCHAP GEROEPEN TOT GETUIGENIS.
150 JAAR ABDIJLEVEN IN BERNE, EEN GROOTS VERLEDEN, EEN
SPANNENDE TOEKOMST**

Peter Nissen

Graag heb ik de uitnodiging aangenomen om op deze driedubbele feestdag van de Abdij van Berne het woord te voeren. Deze feestrede biedt mij om te beginnen de gelegenheid om mijn waardering en sympathie te laten blijken voor wat deze abdijsamenleving vanaf haar stichting in 1134 heeft betekend voor het geestelijke, culturele en maatschappelijke leven in de Lage Landen, en dan vooral in Noord-Brabant, en voor wat zij tot de dag van vandaag voor veel mensen betekent. Zelf heb ik met collega-historicus André Geurts vele dagen doorgebracht in de bibliotheek van de abdij, om daar, omgeven door de gastvrijheid van Wim Vlek en Jan van de Laar, de middeleeuwse en vroegmoderne handschriften te beschrijven. Het beoogde resultaat, een catalogus van de handschriften van Berne, is er nog niet, maar wees gerust: ik ben de handschriften niet vergeten en ik ben nog maar een paar maanden decaan van de theologische faculteit. Ik gebruik deze gelegenheid ook graag om mijn sympathie te laten blijken voor Piet Al, die vandaag afscheid neemt als de 69ste abt van de Abdij van Berne. Ik ken Piet al sinds ik student was in Nijmegen en daar regelmatig naar de vieringen van het Nijmeegs Byzantijns Koor ging. Piet was de eerste Nederlandse priester die ik uit het hoofd zag preken, en ik wist dat het ook uit het hart kwam. Later leerde ik hem waarderen als collega-kerkhistoricus, onder meer in het Werkgenootschap van Katholieke Kerkhistorici in Nederland, en als collega-bestuurslid in het Apostolaat voor de Oosterse Kerken. Wij zijn allebei tot bestuurlijke verantwoordelijkheden geroepen zonder daar ooit echt naar uitgezien te hebben, en ik kan me de opluchting voorstellen die hij voelt nu hij van die verantwoordelijkheden verlost gaat worden.

Ik wil deze gelegenheid graag gebruiken om enkele gedachten met u te delen over verleden en toekomst van het religieuze leven. De aanleiding daartoe vormt de honderdvijftigste verjaardag van de vestiging van de Abdij van Berne hier in Heeswijk. Die honderd en vijftig jaar worden gedocumenteerd in een boeiend geschreven, fraai geïllustreerd en prachtig uitgegeven boek van dr. Jean van Stratum, dat aanstonds door Martin Hoondert zal worden aangeboden. Die laatste honderd en vijftig jaar vormen in de bijna negen eeuwen lange geschiedenis van de Abdij van Berne in bepaalde opzichten onmiskenbaar de glorieperiode. Aan die glorieperiode gingen ruim zeven eeuwen vooraf waarin de Canonie van Berne in elk geval nooit groot in aantal was. In 1381 was door de abt-generaal zelfs vastgelegd dat de abdij niet meer dan 25 leden mocht tellen. In die periode was de norbertijnse gemeenschap eerst aanwezig in de abdij zelf, vlakbij Heusden, en in een aantal parochies in de Langstraat en de Meijerij van 's-Hertogenbosch. Vervolgens leidde zij van de zestiende tot de negentiende eeuw een verborgen bestaan in een aantal pastorieën in katholieke enclaves in Staats-Brabant en in de ballingschap van het refugiehuis van Vilvoorde.

Ten slotte is zij, vandaag precies honderd en vijftig jaar, prominent aanwezig in de abdij die hier in en bij het Slotje van Heeswijk werd gevestigd. Maar het is goed te bedenken dat zij daar in 1857 haar conventsleven startte met niet meer dan vijf van de twintig norbertijnen die officieel tot de abdij behoorden, en van die vijf had er niet één ervaring met het leven in een gemeenschap. Het kleine groepje van vijf groeide gestaag in de tweede helft van de negentiende eeuw tot een gemeenschap die bij het begin van de Eerste Wereldoorlog goed zeventig leden telde. Tussen de Eerste en de Tweede Wereldoorlog verdubbelde het aantal Bernenses tot 140. Na de Tweede Wereldoorlog, in de jaren vijftig, werd de magische grens

van tweehonderd overschreden, een situatie die tot 1965 zou blijven bestaan. Daarna zette een sterke daling in, door het nagenoeg uitblijven van intredingen en vooral in de eerste tien jaar door een groot aantal uitredingen, of zoals het later liever genoemd werd, door ‘herkeuzes’: abdijleden maakten een nieuwe levenskeuze, die met zich meebracht dat zij het communiteitsleven achter zich lieten, in toenemende mate trouwens zonder de band met de abdijs helemaal door te knippen. Na veertig jaar is daardoor het aantal abdijleden nu nog maar een kwart van wat het in 1965 was.

Moet dat als bedreigend beschouwd worden? Ik denk het niet. Natuurlijk brengt het krimpen van de gemeenschap problemen met zich mee. Want met de gemeenschap is ook het gebouw in de afgelopen honderd en vijftig jaar meegegroeid. Ook dat wordt in het boek van Jean van Stratum zorgvuldig gedocumenteerd en u kunt het trouwens met eigen ogen hier aanschouwen. Er moeten dus zeker problemen op het materiële vlak opgelost worden. Maar het zou een eenzijdige benadering zijn om die krimp voor het religieuze leven alleen als een bedreiging te zien. In de bijna negen eeuwen van haar geschiedenis is de abdijgemeenschap van Berne bijna acht eeuwen kleiner in aantal geweest dan zij nu is en heeft zij ruim twee en een halve eeuw moeten overbruggen zonder echt communiteitsleven. In dat perspectief is de anderhalve eeuw communiteitsleven in Heeswijk, die in het gedenkboek beschreven wordt, eerder atypisch dan representatief voor de langere geschiedenis van Berne.

Van die laatste anderhalve eeuw abdijs-geschiedenis heeft een groot deel zich afgespeeld in de context van de verzuilde Westerse samenleving, een context waarin die samenleving bestond uit een optelsom van subculturen. Een van die subculturen was de katholieke. De levensbeschouwelijke instituties, voor de katholieke zuil dus de kerk, hebben in die periode van de verzuiling een grotere greep op het leven van hun leden gehad dan zij in enige andere periode van de geschiedenis hebben gehad. De zuilen probeerden elkaar te overtroeven in succesverhalen, en die succesverhalen werden vooral door aantallen bepaald. Het was de tijd van het mobiliseren van de massa's. Ledenaantallen waren belangrijk, en dus werd in katholieke kring bijvoorbeeld de bevolkingsgroei als wapen ingezet. Deze door godsdienstsociologen als frontmentaliteit aangeduide houding zorgde ervoor dat in Nederland de katholieken de protestanten in aantal gingen overvleugelen. In ons land, lang gezien als een bij uitstek protestantse natie, zijn sinds de jaren vijftig van de twintigste eeuw katholieken in de meerderheid. Dat is de oogst van een beweging die in het eerste decennium van de twintigste eeuw inzette, toen in Noord-Brabant en Limburg het geboorteoverschot het landelijk gemiddelde begon te overstijgen. En volgens de voorspelling van het Sociaal en Cultureel Planbureau zal die verhouding nog wel even zo blijven. Verwacht wordt immers dat rond 2020 nog ongeveer tien procent van de Nederlandse bevolking katholiek zal zijn, tegenover nog slechts vier procent protestant.

De numerieke groei van de abdijs weerspiegelt in de Heeswijkse anderhalve eeuw, tot ongeveer 1965, min of meer de ontwikkeling van de katholieke subcultuur in Nederland, en de ontwikkeling na 1965 weerspiegelt ook de numerieke teruggang van diezelfde subcultuur, zij het in sneller tempo dan voor de katholieke gemeenschap als geheel geldt. In de afgelopen veertig jaar, waarin de abdijsbevolking tot een kwart teruggebracht werd, nam immers het aandeel van de rooms-katholieken in de Nederlandse samenleving af van 40 tot 17 procent. Maar daar ging een periode van kerkelijke hoogconjunctuur aan vooraf. De abdijs heeft in die periode volop deel gehad aan die hoogconjunctuur, die graag wordt aangeduid als het Rijke Roomsche Leven. Zij heeft er om te beginnen deel aan gehad door de explosieve groei die zij doormaakte en die, zoals ik al eerder zei, in de bijna negen eeuwen geschiedenis van de abdijs eerder uitzonderlijk dan normaal is. Zij heeft er vervolgens ook haar steentje aan bijgedragen. Want de rijkdom van dat Rijke Roomsche Leven werd bepaald door een aantal uiterlijke en min of meer meetbare fenomenen, zoals de veelheid aan rooms-katholieke instituties en activiteiten. De zuilen probeerden elkaar ook in dat opzicht te overtroeven. Gedenkboeken uit

de tijd van de verzuiling, ook bijvoorbeeld van religieuze orden en congregaties, leefden zich graag uit in het opsommen van de aantallen scholen, internaten, ziekenhuizen of andere instellingen die zij hadden opgericht en onderhouden en van de aantallen leerlingen die er onderricht zijn of de aantallen patiënten die er verpleegd zijn. De levensbeschouwelijke ideeënstrijd werd met getallen uitgevochten. Versta mij goed: ik suggereer niet dat de scholen en ziekenhuizen werden opgericht om een ideologische strijd te winnen. Zij werden ongetwijfeld opgericht vanuit de oprechte zorg voor goed onderwijs of goede ziekenzorg. Maar dat neemt niet weg dat zij vervolgens wel een rol kregen toebedacht in het kwantitatieve succes van de eigen zuil. De instituties moesten de kracht van de katholieke zuil laten zien, de nieuwe kracht die was opgebouwd in de periode van de katholieke emancipatie. Toen in 1889 het schoolgebouw voor het drie jaar eerder in een kamer van het Slotje gestarte Gymnasium Sint Norbertus gereed was, dichtte de rector van het gymnasium een ode die met de ronkende verzen begon:

‘Wat rijst daar langs die bidkapel zoo statig uit den grond?

Is ’t niet een woon der wetenschap, die nieuwe kracht verkondt?’

Het gymnasium, een woonstee van de wetenschap, verkondigde de nieuwe kracht van de katholieke subcultuur. De abdijgemeenschap zette er grote mankracht voor in: 95 paters en tien broeders zijn in de loop der jaren aan het gymnasium als leerkracht of surveillant verbonden geweest. Uiteraard hoopte de abdij er ook iets voor terug te krijgen, maar dat bleek uiteindelijk tegen te vallen: slechts één op de acht leerlingen besloot de abdij binnen te treden. Dat beeld is echter voor de andere kleinseminaries en kloosterscholen niet anders. Overal bleek het rendement voor bisdom, orde of congregatie kleiner dan gehoopt was. Daar stond tegenover dat het onbedoelde maatschappelijke rendement groot was. Ik bedoel: vele jongens kregen dankzij een kleinseminarie of kloosterschool in combinatie met het vermoeden dat zij wel eens roeping konden hebben, een kans die zij anders nooit gehad zouden hebben, namelijk die op voortgezet onderwijs. Voor velen was het kleinseminarie, dus ook het Gymnasium Sint Norbertus, een springplank naar een maatschappelijke loopbaan als onderwijzer, ambtenaar, journalist, Boerenleenbankdirecteur en wat dies meer zij. Was er geen kleinseminarie geweest en hadden zij of hun ouders geen vermoeden van roeping gehad, dan waren zij waarschijnlijk al jong op de ouderlijke boerderij of in de fabriek gaan werken en hadden zij nooit ‘door kunnen leren’.

Nogmaals: aantallen waren belangrijk in de tijd van de verzuiling. Het werd belangrijk gevonden dat ‘wij’, de katholieken, met velen waren. In de godsdienstsociologie worden drie allitererende Engelse termen gebruikt om de relatie tussen het individu en een religieus systeem aan te duiden: *belonging, believing and behaving*, vrij vertaald: erbij horen, erin geloven en ernaar handelen. Welnu, het eerste vormde in de tijd van de verzuiling de grondslag voor de katholieke volkskerk. Belangrijk was om te beginnen dat mensen zichzelf beschouwden als behorend tot de katholieke kerk. En zoals in alle volkskerken was de kinderdoop de vanzelfsprekende toegang tot dat behoren. In de volkskerk werden mensen, katholieken én protestanten, als het ware ‘in de kerk geboren’, om een beeld van wijlen mijn collega Jan Roes te gebruiken. Er werd niet aan iemand gevraagd of hij wellicht katholiek wilde worden, behalve in het apostolaat dat gericht was op het bekeren van andersdenkenden. De grote massa werd als het ware in de kerk geboren, behoorde tot die kerk op basis van een bijna als natuurlijk ervaren vanzelfsprekendheid. Voor iemand die geboren werd in Limburg of grote delen van Noord-Brabant, was het behoren tot de rooms-katholieke kerk zo vanzelfsprekend als de lucht die hij inademde of als het water van de Maas, de Dommel of de Zuid-Willemsvaart.

Het ‘*belonging*’ vormde het natuurlijke uitgangspunt om te werken aan de andere twee relaties: *believing and behaving*. Anders gezegd: de kerk probeerde mensen die bij wijze van

spreken op grond van geboorterecht katholiek waren, vervolgens ook in te leiden in het katholieke geloof en op te voeden tot katholiek gedrag. Daar hebben ook de norbertijnen van de Abdij van Berne de nodige steentjes aan bijgedragen, via hun vele pastorale en vormende activiteiten. In het gedenkboek *Berna ut Lucerna* wordt het (op p. 102) heel treffend gezegd: ‘Geloofsverkondiging, geloofsverdieping en –versterking, vroomheid en zedelijkheid waren kernbegrippen en kernactiviteiten van het religieuze leven en de pastorale zorg gedurende met name de tweede helft van de negentiende en de eerste helft van de twintigste eeuw.’ Anders gezegd: de witheren van Berne hebben zich ervoor ingezet dat voor mensen voor wie het belonging tot de kerk een soort natuurnoodzakelijkheid was, ook het ‘believing’ en het ‘behaving’, dus geloven in en leven naar het evangelie, levende werkelijkheden zouden worden. Daarmee speelden zij in de laatste anderhalve eeuw een rol die missionerende monniken ook in de tijd van de kerstening van Europa in de vroege middeleeuwen speelden. De overgang tot het christendom was toen een zaak van politieke beslissingen en van successen op het slagveld, gevolgd door collectieve overgangen tot het christendom. Werd een volk overwonnen door de machtige Franken, dan nam dat volk de stamgod van de Franken over, en dat was sinds de doop van koning Clovis de god van de christenen. De kerstening was geen zaak van individuele bekeringen, maar van collectieve overgangen: de hele stam werd in naam christen. De dwang van de groep was bepalend, niet de eigen keuze. Velen werden dus christen zonder enige notie te hebben van de inhoud van het evangelie, van het christelijk geloof, van naastenliefde, vrede, gerechtigheid en barmhartigheid. Over die zaken mochten de missionerende monniken het vervolgens hebben. De situatie van de volkskerk in de tijd van de verzuiling is in feite een verlenging van de in de vroege middeleeuwen ontstane situatie van de christenheid, de *christianitas*, als aanduiding voor een samenleving waarin kerk en staat, religie en samenleving een onlosmakelijke symbiose vormden. Na de scheiding van kerk en staat in de Franse Revolutie werd die symbiose voortgezet in de subcultuur van de katholieke en protestantse zuil.

Die symbiose komt momenteel ten einde. Ik ben ervan overtuigd dat wij momenteel in de Westerse samenleving een historische *omwenteling* in de situatie van het christendom meemaken, een omwenteling die in haar impact eigenlijk alleen te vergelijken valt met de collectieve kerstening van Europa in de vroege middeleeuwen. Wij maken momenteel namelijk het einde mee van de christenheid die juist toen, in de tijd van de kerstening, ontstaan is. Wij maken het einde mee van de vanzelfsprekendheid van de christelijke cultuur in onze samenleving, van de symbiose tussen christendom en cultuur, van de volkskerk en haar instituties. Deze wereldhistorische omwenteling heeft zeer ingrijpende consequenties voor de kerk, voor het geloof en ook voor het leven en werken van religieuzen. Over die consequenties wordt veel nagedacht en geschreven door de Britse theoloog Stuart Murray in boeken met titels als *Post-Christendom* en *Church After Christendom*, allebei verschenen in de reeks *After Christendom*. Het is Murray’s overtuiging dat, althans in de Westerse wereld, het christelijk geloof en de christelijke kerken terecht zijn gekomen in een situatie ‘after Christendom’, dat wil zeggen: na de christenheid. De christenheid werd gekenmerkt door de aanvaarding van het christendom als de min of meer officiële religie van een staat of samenleving. De kerk stond in die situatie centraal, zij doordrong de alledaagse cultuur, haar gelovigen waren gelovigen bij geboorte en de kinderdoop was het symbool van de min of meer verplichte of minstens vanzelfsprekende incorporatie in de volkskerk. In die christenheid ontwikkelden de kerken een internationale hiërarchische organisatie, die grote overeenkomsten vertoonde met de politieke organisatie van de staat. De kerken konden gebruik maken van een groot aantal instituties, zij werden beschermd door de wetgeving, zij waren verzekerd van bepaalde inkomsten en zij konden grote gebouwen neerzetten, die zij naar believen konden versieren. De doorvoering van de scheiding tussen kerk en staat

veroorzaakte wel een eerste scheur in de christenheid, maar zij betekende geenszins het einde ervan. Integendeel, in de tijd van de verzuiling werd de christenheid op een lager niveau, niet dat van de staat, maar dat van de zuil of de subcultuur, gereproduceerd en voortgezet. Momenteel zijn wij echter getuige van de ingrijpende omwenteling die het eind van de christenheid inluidt. De meeste kerkbestuurders lijken zich nog niet bewust van de historische, ja revolutionaire verandering die zich momenteel voltrekt. Hun beleid lijkt vooral gericht te zijn op behoud en instandhouding van zoveel mogelijk van het oude, op het rekken van de christenheid. Zij beseffen dat alles minder wordt en zien zichzelf als krimpmanagers. Zo betitelden de Nederlandse bisschoppen zichzelf bijvoorbeeld bij de presentatie van hun rapport over de kerkelijke situatie in Nederland bij gelegenheid van hun ad liminabezoek aan Rome in 2004. Maar het christelijk geloof heeft volgens mij geen toekomst wanneer men alleen maar probeert door krimp zoveel mogelijk van de oude situatie te redden. Het christelijk geloof *'after Christendom'*, na de christenheid, vraagt immers om een heel andere, nieuwe instelling. En deze nieuwe instelling – ook dat wordt door kerkelijke leiders van katholieke en protestantse kerken naar mijn gevoel te weinig gezien - houdt vooral een uitdaging in, de uitdaging namelijk om terug te keren naar waar het werkelijk om gaat. Integendeel, kerkelijke leiders lijken, afgaande op de toon van hun spreken over de toekomst van de kerk, de ontwikkeling vooral als een bedreiging te zien.

Wat houdt de overgang van christenheid naar postchristenheid in? Ik volg Stuart Murray in het benoemen van enkele bewegingen. Om te beginnen betekent deze verandering dat de kerk in de samenleving verschuift van het centrum naar de marge, en ook het christelijke verhaal wordt marginaal. Terwijl christenen eerst de meerderheid van de samenleving uitmaakten, worden zij nu een minderheid. Genoten zij eerst allerlei privileges in de samenleving, nu zijn zij één gemeenschap temidden van vele in een pluralistische samenleving. Konden de kerken eerst controle uitoefenen op de samenleving, ook op de werelden van politiek en wetgeving, nu kunnen zij hooguit invloed uitoefenen door het gelovige getuigenis dat zij geven. Lag de nadruk eerst op instandhouding van de status quo, nu worden de kerken veeleer uitgedaagd missionair te zijn. En waren de christelijke kerken eerst vooral gesettelde instituties, nu worden zij uitgedaagd vooral bewegingen te zijn. De gevestigde kerk is een pelgrimskerk geworden, en ook de gelovigen zelf zijn momenteel vooral zoekende pelgrims, zonder de vaste zekerheden van vroeger en vaak ook zonder vaste kerkelijke woon- of verblijfplaats. *'Belonging'* staat voor hen niet meer voorop; veeleer zoeken zij naar *'believing without belonging'*.

Is dat erg? Moeten we daarover treuren? Ik denk het niet. Ik zie de marginalisering van de kerk vooral als een uitdaging, want, zoals Stuart Murray zegt, *'God works from the margins'*. Een kerk die geen beschermde meerderheidspositie in de samenleving meer heeft, kan veel beter haar profetische stem laten horen. Een kerk die in de marge terecht komt, kan de stem verstaan van de marginalen; een kerk zonder privileges kan stem worden van de machtelozen. Een kerk die niet meer op de zekerheden van een christelijke cultuur kan rekenen, moet haar verhaal weer gaan vertellen. Christenen worden in de nabije toekomst weer verhalenvertellers.

Wat betekent dit alles nu voor religieuzen? Zij zullen niet verdwijnen, daar ben ik van overtuigd. Ik verwacht dat er ook over vijftig jaar nog mannen en vrouwen zullen zijn die door het evangelie geraakt worden en die deze geraaktheid samen met anderen willen beleven, door in een gemeenschap rond dat evangelie samen te leven. Maar het zullen kleinere gemeenschappen zijn, zoals de kerk zelf kleiner zal zijn. Dat betekent dat ik niet zeker weet of wij over vijftig jaar weer hier in deze kerk zullen samenkomen om 175 jaar Abdij van Berne in Heeswijk-Dinther te vieren. Misschien komen wij hier dan wel samen, maar heeft dit majestueuze abdijgebouw intussen een andere bestemming gekregen en mogen wij hier even te gast zijn. Want de nobertijnse gemeenschappen die er dan zullen zijn,

zullen kleiner wonen. Zij zullen kleine gemeenschappen vormen die in de marge van een postchristelijke samenleving wonen. Zij zullen geen eigenaars meer zijn van een gymnasium, van een drukkerij en uitgeverij, en zij zullen dat ook niet meer willen zijn.

Wat ik ook verwacht, is dat zij niet meer allemaal per se norbertijn voor het leven zullen willen zijn. Wij beschouwen het bijna als een vanzelfsprekendheid dat je je voor het leven bindt, met levenslange, zelfs eeuwige geloften. In dit opzicht kan het kloosterleven in het boeddhisme ons iets leren. Daar is het heel gewoon om een beperkt deel van je leven als monnik of moniale in een klooster door te brengen, als deel van je vorming als mens, als voorbereiding op een verantwoordelijke loopbaan, of ook als periode van bezinning na drukke tijden. Ook het christelijke kloosterleven zal in de komende decennia op zoek gaan naar vormen van tijdelijke verbintenis, die beslist niet als minderwaardig beschouwd zullen worden ten opzichte van het levenslange engagement dat ons nu nog zo vanzelfsprekend lijkt. Ik heb het eerder al gezegd: de hedendaagse gelovige is vooral een zoekende pelgrim geworden. In diens pelgrimstocht kan het meeleven in een klooster een heel zinvolle en zinstichtende etappe zijn. We vergeten maar al te gemakkelijk dat ook de christelijke traditie dat fenomeen gekend heeft. Niet de geringsten uit die traditie, zoals Geert Grote en Thomas More, hebben zelfs een aantal jaren als inwonend gast doorgebracht in de strengste kloosterorde die het Westerse christendom kent, die van de kartuizers. Waarom moet de keuze voor het klooster meteen een veroordeling voor het leven worden?

Die norbertijnse gemeenschappen van de toekomst, met hun inwonende huisgenoten die gedurende een bepaalde periode volwaardig meeleven in de gemeenschap, zullen vooral gastvrije herbergen zijn voor de rondtrekkende levensbeschouwelijke pelgrims. Zij zullen oasen zijn voor mensen die tijdens hun tocht op zoek zijn naar geestelijk voedsel. Daarvoor moeten zij herkenbaar zijn; het zijn herbergen met een uithangbord: hier wonen vrienden van Norbertus, wij komen zo en zo laat samen om te bidden en u bent van harte welkom om u aan te sluiten. De norbertijnen van de toekomst zullen zich niet verbergen. Zij zullen niet incognito gaan. Zij zullen zelfbewust uitkomen voor het leven dat zij willen leiden en voor de waarden die zij belangrijk vinden.

Maar om goede herbergiers te kunnen zijn, moeten zij eerst luisteren naar wat de reiziger heeft meegemaakt en waar hij of zij naar op zoek is. De norbertijnen van de toekomst zullen mensen met een open oor en een open hart zijn. Gehoorzaamheid, in de zin van luisterbereidheid, zal hun eerste voornemen zijn. Ik ben het van harte met oud-abt Ton Baeten eens, en ik heb hem dat bij zijn vijftigste priesterfeest in Tilburg afgelopen najaar ook nagezegd, dat van de drie klassieke geloften van het religieuze leven de gehoorzaamheid eigenlijk de eerste moet zijn, maar dan natuurlijk niet in de betekenis van de onderdanige gezagshoorzaamheid. Religieus leven begint met goed te luisteren naar wat er leeft in je eigen hart en in dat van anderen, naar wat er gaande is om je heen, in de samenleving dichtbij en ver weg. Norbertijnse gemeenschappen zullen ook in de toekomst plekken zijn van gastvrijheid, waar mensen hun verhaal kwijt kunnen en waar zij ook echt gehoor zullen vinden. Want, zo heb ik bij het feest van Ton Baeten gezegd, religieuzen zijn mensen die van luisteren hun professie hebben gemaakt.

Maar in de norbertijnse herbergen van de toekomst krijgen de zoekende pelgrims ook leeftocht mee, spiritueel voedsel voor onderweg. Zij krijgen dat niet in de vorm van een leer, een systeem, een dogmatiek. Zij krijgen geen catechismus in hun ransel mee. Nee, zij krijgen verhalen te horen, levensechte verhalen. Want de norbertijnen van de toekomst zullen, zoals alle christenen na de christenheid, verhalenvertellers zijn. Zij zullen vrijmoedig vertellen over wat het Geheim van God in hun leven betekent, over hoe vrede en gerechtigheid gestalte kunnen krijgen, over het avontuur van een leven in de voetsporen van Jezus. Dat zal een verhaal zijn van vallen en opstaan, en daarom is het goed dat zij niet alleen leven, maar dat er een gemeenschap, hoe klein ook, om hen heen staat: broeders en zusters norbertijnen die hen

overeind kunnen helpen als zij struikelen. Zo zullen zij, in nieuwe, kleinere en tijdelijke vormen, toch in gemeenschap geroepen blijven tot getuigenis, zoals de Abdij van Berne dat de laatste anderhalve eeuw hier in Heeswijk heeft gedaan.